

výhradne cudzích národov, ozdoby, ktorá nemá nič spoločného so Slovákmi a so Slovenskom; s touto falošnou praxou tak či onak pribalovanou sa, žiaľ, musíme podnes potýkať.

Košický rodák Imrich H e n s z l m a n n (1813—1888) sa všeobecne spomína ako prvý skutočný historik umenia v Uhorsku. Je v tom kus irónie, že tento intranzigentný Maďar, ktorý iba s ne-vôľou sledoval Kollárovo všeslovanské horlenie i slovenský národný pohyb,²⁶ po maďarsky sa naučil až počas svojich štúdií na prešovskom lýceu.²⁷ Pôvodným vzdelaním bol lekár (promovaný v Padove 1833), ale túto dráhu nenastúpil a namiesto toho sa vrhol na publicistiku a dejiny architektúry. Roku 1841 vydal svoj prvý spis z odboru „archeológie“.²⁸ Neskoršie sa stal členom Maďarskej akadémie vied, profesorom peštianskej univerzity — na ktorej založili katedru archeológie roku 1868 — referentom pamiatkovej komisie a redaktorom všetkých vtedajších maďarských časopisov venovaných archeológii a starožitnostiam Slovenska sa bezprostredne dotýka najmä jeho publikácia venovaná košickej chrámovej architektúre²⁹ a monografia o umeleckých pamiatkach Levoče.³⁰ V jeho názoroch na úlohu umenia je mnoho prvkov hegllovských. Za osobitnú zmienku stojí, že Henszlmann, ako pamiatkársky činiteľ, mal podiel na puristických reštaurátorských zásahoch do niektorých stavebných pamiatok.

Ďalším členom zakladateľského trojhviezdia maďarských dejín umenia bol katolícky kňaz bratislavského pôvodu Florián R ó m e r (1815—1889), ktorý začas pôsobil aj ako profesor archeológie na peštianskej univerzite. Zaslúžil sa o prvé súpisy stredovekých nástenných malieb v Uhorsku, najmä na Slovensku.³¹ Z tejto zakladateľskej generácie maďarských historikov umenia bol Rómer voči Slovákom a ich národnému hnutiu najkonciliantnejší; známe sú najmä jeho priateľské vzťahy k zakladateľovi Muzeálnej slovenskej spoločnosti Andrejovi Kmetovi.³² Podľa Kmetovho svedectva Rómer herderovsky obdivoval slovenský ľud, najmä jeho umenie, a predpovedal mu veľkú budúcnosť.

Opakom Rómerovho pomeru k Slovákom bol Arnold I p o l y i, pôvodným menom Stummer (1823—1886), rodák z Kosíh nad Iplom, predstaviteľ reakčnej cirkevnej hierarchie a akousi iróniou dejín nástupca Štefana Moyses, prvého predsedu Matice slovenskej, na stolič banskobystric-

kého biskupa. Ipolyi bol na poli dejín umenia v podstate kultúrny historik, k menu ktorého sa viažu prvé pokusy o umeleckohistorickú topografiu Uhorska. Spracoval takto najmä Banskú Bystricu a Žitný ostrov. Pre dokreslenie jeho pôsobenia treba ešte dodať, že bol jedným z iniciátorov odvozu slovenských umeleckých pamiatok do peštianskych a ostrihomských zbierok.

Pre úplnosť obrazu hodno ešte spomenúť, že zo Slovenska, konkrétne z Prešova, pochádzal aj autor prvej systematickej príručky estetiky vydanej v Uhorsku, prirodzene, po maďarsky, Augustín G r e g u s s (1825—1882). Pôvodne bol profesorom v slovenských kultúrnych dejinách tak pamätného sarvašského gymnázia, no neskôr sa stal univerzitným profesorom a riaditeľom Maďarskej akadémie vied.^{32a} Bol hegelianom, ale neskôr sa zblížil s pozitivizmom.

Pokolením pozitivistov, ktoré začalo usilovne zhromažďovať a usporadúvať faktický umelecký materiál, bola v európskom meradle pripravená

2. Neznámy majster: Podobizeň Jána Mateja Korabinského, olej na plátne. V zbierkach Mestskej galérie v Bratislave.

